

INTERESUL COMUN: JUSTIȚIE, POLITICĂ ȘI MORALĂ¹

Andres OLLERO
Real Academia de Ciencias Morales y Políticas

Keywords: common interest, legal dimension, political dimension, moral dimension

Common interest: justice, politics and morals

Summary

The common interest may be regarded from several perspectives, at least three of them, legal, political and moral, being the object of this analysis. The legal dimension which is identified with the objective and rationally intelligible justice joins the political one, but the final content of these two has to be completed by a moral dimension that serves as "engine and muse" so that to make justice and to make politics become achievable goals. This short presentation of the notion of common interest brings light on the philosophical views of Rawls and the moral dimension to which refers Benedict XVI in order to underline the core of objective justice: the common interest as an ethical, minimal, not-negotiable request.

Abordarea posibilor exigențe derivate din noțiunea de *interes comun* ne confruntă cu un termen polisemantic, al cărui sens variază în funcție de diversele contexte în care îl regăsim.

În calitate de jurist, apărător al statului de drept și obligat prin aceasta a nu analiza dreptul ca un simplu instrument al statului, îmi este mai simplu să identific interesul comun cu acea justiție obiectivă ce ne ajută să stabilim ce anume aparține fiecăruia. Pornind de la această interpretare juridică putem să aspirăm la a fi echitabili din punct de vedere moral prin inserarea în conduita noastră a obiceiului de a da fiecăruia ceea ce este al său.

Suntem poate prea obișnuiți să înțelegem dreptul ca pe un instrument care întărește respectarea conținuturilor morale de o importanță deosebită. Poate că nu ar fi rău, ci, din contră, ar fi indicat să îl privim drept o cerință etică minimă fără de care orice încercare de atingere a perfecțiunii morale ar fi imposibilă. Fără justiție este dificil să se pună în practică actul de caritate, indiferent cât de dezirabilă ar fi

¹ Prelegere realizată în cadrul proiectului *La libertad religiosa en España y el derecho comparado: su incidencia en la comunidad de Madrid (Libertatea religioasă în Spania și dreptul comparat: incidența sa în comunitatea din Madrid)*, (CAM S2007/HUM-0403).

această realizare personală. Nu în zadar a fost folosită tocmai această succesiune a noțiunilor atunci când s-a afirmat că „a urmări interesul comun și a lupta pentru acesta reprezintă exigență a justiției și carității”, pentru că „iubirea față de aproapele este cu atât mai eficace, cu cât se acționează în sprijinul unui interes comun ce corespunde necesităților sale reale”².

A identifica interesul comun și justiția obiectivă nu reprezintă un demers original oricât ar părea de ascunsă celor care s-au condamnat a privi dreptul din perspectiva limitată a pozitivismului. Nu puțini autori lipsiți de reticențe față de folosirea în comun a rădăcinilor creștine ale Europei au recunoscut existența unei justiții obiective, recunoscând-o drept izvor de exigențe juridice nesupuse negocierii. Pentru a nu lăsa loc interpretărilor, în sensul că nu face referire la un simplu deziderat moral, o denumesc justiție politică, iar în scopul de a evita referințe metafizice, o consider expresie a unei *rațiuni publice*. De aici și afirmația conform căreia orice „*concepție politică*” cuprinde „*principii fundamentale ale justiției*”; în concret valorile justiției politice, precum egalitatea socială sau reciprocitatea economică, „valorile interesului comun” sau „valorile rațiunii publice”, înțeleasă drept raționalitate și civilizație³.

Calitatea de cerință etică minimă exigibilă îi va permite inclusiv să deosebească în mediul internațional, alături de state democratice și alte state, care, deși nu prezintă *raționalitate*, cel puțin li se poate recunoaște o anumită *decentă* politică, în măsura în care „instituțiile sale fundamentale satisfac ideea unei justiții ce pune în aplicare o concepție adecvată privind interesul comun”⁴.

Imaginea lui Rawls asupra interesului comun se prezintă, în contrast cu anumite clișee rudimentare pe care le întâlnim, suficient de sinceră pentru a crede că acesta include „principii fundamentale ale justiției”, care „depășesc limitele justiției procesuale”. Opinia sa este în totală discrepanță cu potențialul de acomodare al relativismelor care sunt astăzi în vogă. În același timp o astfel de viziune asupra interesului comun ar fi suficient de amplă pentru a putea fi considerată compatibilă atât cu „concepția discursivă asupra legitimității a lui Habermas, mai degrabă radical democratică decât liberală”, cât și cu „ideile catolice privind interesul comun și solidaritatea atunci când sunt exprimate în termeni de valoare politică”⁵.

Cu toate acestea ar trebui menționat faptul că în Constituția noastră, din motive care ar putea stârni zâmbete, nu este menționat, în niciun moment, interesul comun. Nu este mai puțin adevărat faptul că în preambul ne este prezentată

² Benedict al XVI-lea, *Caritas in veritate*, 7.

³ Ne vom ocupa de „o problemă de justiție politică, nu de o problemă legată de interesul suprem”- J. Rawls, *El liberalismo político*, Barcelona, Critica, 1996, p. 259 și 21.

⁴ Decența este o „idee normativă de aceeași categorie ca și raționalitatea, chiar dacă este mai slabă sau mai puțin ambițioasă”; „o idee minimală”, care „prin încorporarea în societate, face demne de toleranță instituțiile sale”-J. Rawls, *El derecho de gentes*, în *De los derechos humanos*. Las conferencias Oxford Amnesty de 1993 Madrid, Trotta, 1998, p. 55 și 81.

⁵ J. Rawls, *Una revisión de la idea de razón*, în *El derecho de gentes și Una revisión de la idea de razón publica*, Barcelona, Paidós, 2001, p. 166 și 167.

„Națiunea spaniolă, doritoare de a stabili justiția, libertatea și securitatea și de a promova interesul celor care o alcătuiesc”, ceea ce nu este departe de cele expuse anterior.

Nu este greu de constatat faptul că în realitate atunci când vorbim despre interesul comun în acest context juridic ne referim la nucleul dur al ordinii juridice care dă expresie unei cerințe etice minime și indispensabile pentru conviețuirea între oameni care la rândul său își împrumută conținutul normelor constituționale. Este vorba despre o sumă de drepturi - deci de libertăți și egalități - nenegociabile, care nu sunt cuprinse în agenda politică conjuncturală caracteristică legalității ordinare.

Rawls consideră că „apelăm mai degrabă la o concepție politică asupra justiției pentru a distinge între problemele care pot fi în mod rezonabil șterse din agenda politică și cele care nu pot fi șterse”. O consecință a acestui fapt este aceea că, atunci când „stabilim care anume probleme să fie șterse din agenda politică, acestea din urmă încetează a mai fi considerate subiecte propriu-zise de decizie politică supuse regulii majorității sau oricărei alte reguli electorale pluraliste”⁶. Este vorba despre o prevedere preluată din Constituția noastră, care, în cuprinsul art. 16.1 recunoaște drept unică limită a libertății ideologice și religioase cele necesare pentru „menținerea *ordinii publice* protejate de lege”.

Autorul menționat mai sus consideră Tribunalul care efectuează controlul de constituționalitate în cadrul dinamicii istorice a oricărei ordini juridice un interpret privilegiat al acelei rațiuni publice ce se identifică cu interesul comun⁷.

Interesul comun se identifică astfel cu exigențele unei justiții obiective, cerință etică minimă nenegociabilă ce nu este în niciun caz la dispoziția legiuitorului, și mai puțin chiar la dispoziția voinței private, reprezentând o veritabilă barieră de ordine publică.

Cu toate acestea, este evident faptul că, atunci când vorbim despre politică, depășim granițele acestui context limitat. Mai mult, se ivește chiar o aparentă contradicție atunci când deosebim între domenii de activitate reglementate legal, dar deschise discreției politicului. Nu fără temei, este recunoscută noțiunea îndoielnică de *acte politice*, care ar fi în mare parte sustrate controlului judecătoresc.

Nu din acest motiv a fost abandonat domeniul interesului comun, cum, de altfel, este simplu de observat din analiza raportului existent între activitatea economică și controlul juridico-politic.

Se insistă pe bună dreptate în afirmația că această criză economică globalizată pe care o trăim este, în mare parte, consecință a unei grave crize a valorilor morale. Ceea ce se menționează mai puțin însă este faptul că, înainte de toate, aceasta a fost favorizată de disprețul arătat controlului judecătoresc, abandonat în interesul unei credințe cu totul iresponsabile în capacitatea de autogovernare a centrelor de decizie economică.

⁶ J. Rawls, *El liberalismo político Barcelona*, Critica, 1996, p.183 cu nota 16.

⁷ În contextul nord-american, într-un regim constituțional cu control judiciar, rațiunea publică este rațiunea Tribunalului său Suprem”- J. Rawls, *El liberalismo político... op. cit.*, p. 266.

Benedict al XVI-lea ne-a reamintit faptul că „activitatea economică nu poate rezolva toate problemele sociale, extinzând pur și simplu logica comercială. Trebuie să fie direcționată spre asigurarea interesului comun, care reprezintă, în special, o răspundere a comunității politice. Prin urmare, este important a se conștientiza faptul că separarea gestiunii economice, căreia îi revine în mod exclusiv obligație de a produce bunăstare, de acțiunea politică, ce ar avea rolul de a asigura justiția prin intermediul redistribuirii, este cauza unor grave dezechilibre”⁸; cele pe care le trăim acum...

Ne situăm, prin urmare, în acest moment, dincolo de exigențele justiției obiective, motivat de faptul că, pentru a soluționa problemele *polis*-ului, nu este suficient un minim etic, ci va trebui să ne avântăm în configurarea unui spațiu mai complex și incert. Trebuie să dezvoltăm acele exigențe elementare ale justiției obiective supuse mereu controlului constituțional în sarcina marelui său interpret, dar la toate acestea trebuie să adăugăm directive atente și argumente de oportunitate și eficiență, care pentru mai mult de o persoană merită denumirea de politice. Ar fi, deci, o responsabilitate a puterii executive, în timp ce garantarea drepturilor ar rămâne în atribuțiile puterii judecătorești.

Oricât de mult ar veni în contradicție aceste politici oscilante cu *principiile* ce garantează apărarea drepturilor fundamentale⁹, unele sau altele dintre acestea vor avea în comun aceeași *dimensiune optimizatoare*¹⁰. Departe de a stabili un nivel minim a cărui vulnerabilitate ar arunca societatea într-un autentic abis, principii și politici vor depune eforturi în sensul actualizării adecvate, într-un anumit context istoric și schimbător, a unei justiții mereu pe cale a se realiza și a unui interes comun mereu de atins.

Fără îndoială, nu suntem în prezența unei dileme. Ambele puncte de vedere, cerința de etică minimă nenegociabilă și nivelul optim cel mai ambițios ce se poate realiza, trebuie să se concentreze într-o încercare continuă de menținere a unei conviețuiri sociale autentic umane. Realizarea *interesului comun* ar fi modul cel mai complet de a *face justiție*. Fundamentul solid al justiției obiective trebuie să găsească un element complementar necesar, într-o capacitate de edificare, plină de imaginație și, în același timp, ambițioasă.

Toate acestea implică o reală provocare personală, prin faptul că „alături de interesul individual există un interes legat de conviețuirea socială a persoanelor: interesul comun”. A face politică s-ar transforma în felul acesta în „calea instituțională” a carității. Este însă neîndoielnic faptul că, pentru ca acești „operatori

⁸ „Obiectivul exclusiv al obținerii de beneficii, când este realizat pe căi greșite și fără interesul comun drept ultim scop, riscă să distrugă bogăția și să creeze sărăcie”- Benedict al XVI-lea, *Caritas in veritate*, p. 36 și 21.

⁹ Aspecte dezvoltate la acel moment de către R. Dworkin, *Taking Rights seriously*, London, Duckworth, 2005, p. 140. Cu privire la a sa, în opinia noastră nefericită, reflectare, raportat la anumite cazuri din jurisprudența constituțională spaniolă, *La suave rigidez constitucional: derechos que no son derechos. A proposito de la STC 247/2007 de 12 diciembre*, „Cuadernos de pensamiento político”, 2008 (19), pp. 25-42.

¹⁰ A se vedea R. Alexy, *Rechtssystem und praktische Vernunft*, „Rechtstheorie“ 1987 (18), pp. 407-408.

economici și agenți politici să resimtă cu putere în conștiința proprie chemarea interesului comun”, este necesar ca ei să dispună „atât de o pregătire profesională, cât și de coerență morală”. În final ar trebui, deci, să verificăm în ce măsură „compromisul în favoarea interesului comun, atunci când este determinat de caritate, are o importanță superioară compromisului pur și simplu secular și politic”¹¹.

Rezumând, putem constata că ne întâlnim cu trei dimensiuni ale interesului comun. Cea juridică, care se identifică cu justiția obiectivă și rațional inteligibilă, ce reprezintă condiția oricărei altei dimensiuni. Dimensiunea politică deschide posibilitatea unei dezvoltări mai ambițioase și aventuroase. Ambele au însă de câștigat dacă sunt însoțite de o dimensiune morală, care le va servi de motor și muză și va permite ca, în felul acesta, *a face justiție și a face politică* să devină deziderate realizabile.

¹¹ Benedict al XVI-lea, *Caritas in veritate*, 7 și 71.

SIBIU

ACTA

UNIVERSITATIS LUCIAN BLAGA

SUMAR:

I. STUDII

1. Drept privat

Teodor BODOAȘCĂ, Aurelia DRĂGHICI, Iulian MAFTEI, *Veniturile din muncă în cadrul regimului matrimonial al comunității legale de bunuri în reglementarea noului Cod civil*

Codruța HAGEANU, *Regimul separației de bunuri în reglementarea noului Cod civil*

Cornelia MUNTEANU, *Unele considerații asupra tutelei minorului potrivit noului Cod civil*

Monica GHEORGHE, *Aspecte noi privind perioada de probă – clauză în contractul individual de muncă*

Adrian CIRCA, *Imaginea, între dreptul civil și dreptul de autor*

Cristina TUDOR, *Las agencias estadounidenses encargadas de la aplicación de las normas antitrust*

Nadia Cerasela ANIȚEI, *Considerații privind natura juridică a veniturilor din muncă (sau din profesie) ale soților potrivit dispozițiilor din noul Cod civil*

Andreea Corina TÂRȘIA, *Relația între conflictul de interese, corupție și fraudă. II. Considerații asupra unor măsuri legislative care ignoră sau contravin scopului de prevenire, combatere și sancționare a conflictului de interese*

Ioan PUIE, *Contribuții la studiul regimului juridic aplicabil remunerației convenite titularului drepturilor patrimoniale de autor în cazul cesiunii acestora*

Mihaela Adriana OPRESCU, *Contractul de agenție (I)*

2. Drept judiciar privat

Ioan LEȘ, *Noua procedură a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept*

Cristina HERMIDA DEL LLANO, *Die Ausformung des Rechts auf eine gute Verwaltung als neues Recht gegenüber der Staatsgewalt. Der Einfluss der europäischen Vorgaben auf das spanische Verfassungssystem*

Andres OLLERO, *Interesul comun: justiție, politică și morală*

Sebastian SPINEI, *Principii ale executării silite în lumina prevederilor noului Cod de procedură civilă și ale legislației conexe*

George MĂGUREANU, *Medierea în cazul litigiilor de muncă*

Geneveva AIOANEI, *Încetarea calității de parte în procesul civil*

3. Drept public și științe administrative

Manuel GUȚAN, *Descentralizarea administrativă și tradiția românească în materie de import juridic*

Anda SANTAI, *Aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive (II)*

Laura-Maria CRĂCIUNEAN, *Rolul Comitetului ONU pentru Drepturile Sociale și Culturale în clarificarea conținutului dreptului de a participa la viața culturală*

Ana SUCIU, *Dreptul subiectiv și interesul legitim – obiect al ocrotirii în cadrul răspunderii patrimoniale a puterii publice*

JURISPRUDENTIA

AULB

ianuarie - iunie

1/2011

Anul X

ISSN 1582-4608

EDITURA UNIVERSUL JURIDIC